

วัฒนธรรมชุมชนกับกระแสโลกาภิวัตน์

สุธิรา ชัยรักษา

บทนำ

วัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ทั้งด้านความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิถีอาหาร และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกในชุมชน ครอบคลุมถึงธรรมเนียมปฏิบัติ การแสดงออกยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกผูกพัน การถ่ายทอด คัดแปลงเหมาะสมตามเวลาและยุคสมัย อาจกล่าวได้ว่า คือวัฒนธรรมมีขอบเขต และอาณาบริเวณ เพราะเป็นของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วัฒนธรรมยังถูกแยกย่อยลงไปเรียกกันว่า วัฒนธรรมย่อย (sub-culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหญ่ เช่น วัฒนธรรมชุมชน ส่วนย่อยของวัฒนธรรมภูมิภาคหรือประเทศ ซึ่งสมาชิกในแต่ละชุมชนมีรูปแบบของพฤติกรรมร่วมกันแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่ และในแต่ละวัฒนธรรมย่อย ๆ หนึ่งจะมีค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือน ๆ กัน เช่น ชุมชนในภาคใต้ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ เช่น คนจีน คนแขก คนเล ชาโก เป็นต้น กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างกันไป แต่ละกลุ่มต่างมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเองแตกต่างกันตามกลุ่ม อย่างจะเห็นได้ว่ากลุ่มวัยรุ่นมีการแต่งตัว รสนิยมการเลือกฟังเพลง ต่างจากกลุ่มผู้ใหญ่ วัฒนธรรมย่อยจึงได้แสดงถึงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนนั้น ๆ แต่ละชุมชนวัฒนธรรมจึงมีความแตกต่างกัน (Cultural diversity) เพราะวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนเป็นผลผลิตของคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน

ทำไมแต่ละชุมชนจึงมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมแต่ละชุมชนให้มีความแตกต่างกันมี 2 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ อากาศ ภูมิประเทศ ประชากร พืช และสัตว์ ฯลฯ และ 2. ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ เทคโนโลยี ภาษา ความเชื่อ และการติดต่อสื่อสาร กับวัฒนธรรมอื่นเป็นต้นความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถมองเห็นได้เป็นทั้งในด้านเวลา และสถานที่ กล่าวคือ วัฒนธรรมของคนที่อยู่ในเขตอากาศหนาวย่อมมีวิถีชีวิต

ต่างกับคนที่อยู่ในเขตอากาศร้อน ดังนั้นคนสมัยโบราณย่อมมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่างกับคนสมัยปัจจุบันแม้ว่าจะอยู่ในมีสภาพทางกายภาพและสังคมเดียวกัน

นักมานุษยวิทยาชื่อ จอร์จ เมอร์ด็อกซ์ (George Murdock) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมการทำอาหาร การกินเลี้ยง คติชาวบ้าน พิธีศพ ดนตรี และกฎหมาย ในหลายประเทศเหมือนกัน ความเหมือนกันของวัฒนธรรม (Cultural universals) นั้นเกิดจากลักษณะธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด ความเหมือนกันของวัฒนธรรมและความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม เป็นผลทำให้มนุษย์มีการกระทำทางวัฒนธรรมจนเกิดสภาพการณ์ต่าง ๆ ของวัฒนธรรมกล่าวคือ

1. **ถือชาติพันธุ์ของตนเป็นเกณฑ์ (Ethnocentrism)** เป็นทัศนคติของคนที่ไม่เห็นว่าเป็นชาติสังคมและวัฒนธรรมของตนดีกว่าหรือเจริญกว่าเชื้อชาติ สังคมและวัฒนธรรมอื่น ๆ การแสดงออกที่เห็นได้ก็คือ การดูหมิ่น รังเกียจ ไม่ยอมรับพฤติกรรม ความคิด และการกระทำของคนที่อยู่นอกกลุ่ม ข้อเสียของคติถือชาติพันธุ์ของตนเป็นเกณฑ์ก็คือ ทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมกับผู้อื่น เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาทางสังคม เพราะสมาชิกในสังคมไม่ยอมรับการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี ส่วนข้อดีของคติถือชาติพันธุ์ของตนเป็นเกณฑ์ก็คือ เป็นปัจจัยสนับสนุนให้สังคมมีความเป็นระเบียบและมีความมั่นคง เพราะคนในสังคมเห็นว่ารกรฐานและค่านิยมที่ตนมีอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและดีจึงร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติตาม

2. **ถือชาติพันธุ์ผู้อื่นเป็นเกณฑ์ (Xethnocentrism)** จะมีลักษณะตรงข้ามกับคติถือชาติพันธุ์ของตนเป็นเกณฑ์ เพราะเป็นทัศนคติของคนที่ไม่เห็นว่าเป็นชาติ สังคม และวัฒนธรรมของผู้อื่นดีกว่าหรือเจริญกว่าเชื้อชาติ สังคม และวัฒนธรรมของตน ทัศนคติแบบนี้ส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่เรียกว่า "นิยมของนอก" และในส่วนนี้พบมากในสังคมไทยในปัจจุบัน

3. **การล้าหลังทางวัฒนธรรม (Cultural lag)** เป็นธรรมชาติของวัฒนธรรมที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมแต่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดสภาพความไม่สมดุลกัน วัฒนธรรมบางส่วนอาจมีการปรับเปลี่ยนไปใช้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ (Invention) หรือสิ่งที่เกิดจากการค้นพบใหม่ (Discovery) อย่างรวดเร็ว แต่วัฒนธรรมส่วนอื่น ๆ ยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้ทันกัน หรือเมื่อมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในสังคม คนในสังคมย่อมจะเกิดการต่อต้านสิ่งใหม่ก่อนเป็นอันดับแรก และหลังจากนั้นจึงยอมรับเอามาใช้ถ้าเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตน ทำให้มักสังคมวิทยา

ชื่อ วิลเลียม เอฟ. ออชเบิร์น (William F. Ogburn) ได้บัญญัติคำศัพท์การล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural lag) ขึ้นและให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่เกิดจากวัฒนธรรมหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือก้าวหน้ากว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือการเข้ากันไม่ได้ของวัฒนธรรมตามมาโดยปกติแล้วในการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม วัฒนธรรมวัตถุจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางและเป็นไปในลักษณะก้าวหน้า ซึ่งตรงข้ามกับวัฒนธรรมอวัตถุและวัฒนธรรมวัตถุมีการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าวัฒนธรรมอื่น

4. การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural integration) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการคมนาคมสื่อสาร และการเคลื่อนย้ายทางสังคม จะเป็นตัวนำให้วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเข้าไปอยู่ในอีกสังคม หนึ่งหรือที่เรียกว่า การติดต่อระหว่างวัฒนธรรม (Acculturation) หากวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกของสังคม ก็จะเกิดการบูรณาการทางวัฒนธรรมขึ้น การบูรณาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากการยอมรับตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ ของแต่ละบุคคลจนไปถึงระดับใหญ่ทั้งสังคมก็ได้ ในการบูรณาการทางวัฒนธรรม ถ้าวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่สามารถเข้ากันได้ดี คนในสังคมรับเอามาประพฤติปฏิบัติ ก็จะเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation) และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันไป

5. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural change) มีความหมายแตกต่างกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระเบียบแบบแผนธรรมเนียมประเพณีหรือแนวกำหนดพฤติกรรมมากกว่าอย่างอื่น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมสังคม (Social behavior) หรือการกระทำทางสังคม (Social action) อันสืบเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน (Social relations) มากกว่าอย่างอื่น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากปัจจัยภายในซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้ง เกิดความคิดแบบใหม่ ๆ มีการเปลี่ยนค่านิยม ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย หรืออาจเกิดจากอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างสังคมด้วยกระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ดังนั้นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมี 2 ประการคือ

1. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเมื่อมนุษย์เกิดการค้นพบหรือมีความคิดใหม่ ๆ ก็จะมีการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมทางวัตถุตามมา

2. การลอกเลียนแบบกันทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing) ในยุคที่มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้รวดเร็วและกว้างขวางขึ้น (ยุคโลกาภิวัตน์) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมก็ดำเนินควบคู่ไปอย่างดี บางสังคมอาจเห็นว่าวัฒนธรรมของสังคมอื่นเป็นประโยชน์และเหมาะสมกับสังคมของตน ก็จะทำการยืมหรือลอกเลียนแบบมาใช้

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นผลผลิตของชุมชนนั้น แต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรมทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีที่สุดและเลวที่สุด เพราะวัฒนธรรมของชุมชนหนึ่งความเหมาะสมกับชุมชนหนึ่งเท่านั้น

โลกาภิวัตน์เข้ามาอย่างไร

ปัจจุบันนี้ดูเหมือนว่าโลกจะถูกย่อยลงด้วยวิทยาการก้าวหน้าด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้โลก "ไร้พรมแดน" และทำให้พลโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น นำไปสู่การผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างมวลมนุษยชาติ หรือที่เรียกว่า "กระแสโลกาภิวัตน์" (Globalization) ซึ่งมีผลกระทบต่อทุกชาติรวมทั้งไทย

โลกาภิวัตน์ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากวิวัฒนาการและการแพร่กระจายของสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และการรับส่งสัญญาณทั้งบนพื้นดินและผ่านดาวเทียม (วีระ สมบูรณ์, 2552) สื่อเหล่านี้จะเปลี่ยนโลกทั้งใบให้เป็นหนึ่งเดียว กระแสโลกาภิวัตน์จึงเป็นทั้งคุณและโทษต่อวัฒนธรรมชุมชน กระแสโลกาภิวัตน์ได้หยิบยื่นสิ่งที่ดีที่เป็นโอกาสของชุมชน และในขณะเดียวกันอาจนำพาเอาสิ่งไม่ดีคุกคามปลอมปนเข้ามากัดกร่อนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ยิ่งก่อให้เกิดปฏิกริยาโดยธรรมชาติในการแสวงหาเอกลักษณ์และเสรีภาพของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย โดยมีการแสวงหาอย่างสุดโต่ง ลัทธิชาตินิยมจนเกิดทางวัฒนธรรมความขัดแย้ง เช่นเดียวกับคนบางกลุ่มมาทะเลาะกันแบ่งพวกกัน กระแสโลกาภิวัตน์จากการสื่อสารที่ไร้พรมแดนมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาจึงมีส่วนทำให้โลกชาติสันติสุขได้เหมือนกัน

อีกทั้งปัจจุบันสื่อด้านบันเทิงแบบข้ามชาติ กลายเป็นกระบวนการครอบงำทางวัฒนธรรม และในบางครั้งก็เป็นการแผ่ขยายสิ่งมอมเมา และ "ปฏิกรูลทางวัฒนธรรม"

(อมรวชิษฐ์ นาครทรรพ, 2552) ท้ายวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนแต่ละท้องถิ่น เมื่อผนวกกับธุรกิจโฆษณาที่เติบโตอย่างรวดเร็วพร้อมด้วยเทคนิคการโฆษณาในการล่อใจ ยิ่งเป็นการเร่งกระแสบริโภคนิยมให้กับคนรุ่นใหม่ พร้อมกันนั้นก็เป็นการทำลายสามัญสำนึกและวิจารณญาณของประชาชนเกี่ยวกับแก่นสารและสาระในชีวิต ศิลปะกลายเป็นทาสรับใช้อุตสาหกรรมบันเทิงและการโฆษณาที่มุ่งแต่กำไรจนศิลปะได้สูญเสียพลังในการสร้างสุนทรียภาพทางจิตใจและการประเทืองปัญญาความคิดของคน

จากแนวคิดของนักสังคมวิทยา วิลเลียม เอฟ. ออคเบิร์น (William F. Ogburn) ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น เกี่ยวกับผลที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม จะเห็นว่าคนไทยจัดอยู่ในประเภทที่นิยมชมชอบและยึดถือวัฒนธรรมอื่นเป็นเกณฑ์ (Xethnocentrism) มองวัฒนธรรมของผู้อื่นดีกว่าหรือเจริญกว่าเชื้อชาติ สังคม และวัฒนธรรมของตน ทิศนคติแบบนี้ส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่เรียกว่า "นิยมของนอก"

เกิดอะไรขึ้นเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์เข้าสู่วัฒนธรรมชุมชน

ความเป็นจริงแล้วตั้งแต่ทุกวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง ดัดแปลงมาอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมไม่ได้หยุดนิ่งจะเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ ตามปัจจัยที่แวดล้อม ในอดีตอาจจะเปลี่ยนแปลงขึ้นช้ากว่าในปัจจุบัน เนื่องจากเหตุผลหลายอย่างที่กล่าวมาแล้ว และข้าพเจ้าเชื่อว่าวัฒนธรรมของชุมชนหนึ่งมีความเหมาะสมกับชุมชนหนึ่งเท่านั้น หากคิดว่ากระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาเพื่อทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวจะเป็นการทำลายรากเหง้า ความสัมพันธ์ และปัญหาอันลึกซึ้งที่ฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมชุมชนนั้น ๆ ซึ่งการที่เรามีวัฒนธรรมที่หลากหลายอยู่แล้วย่อมทำให้เกิดทางเลือกแก่ชุมชนเป็นเรื่องที่ได้อยู่แล้ว หากมองวัฒนธรรมตามแนวสังคมวิทยาสมัยใหม่ (Post modern) วัฒนธรรมไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) สามารถแกว่งอยู่ตลอดเวลา (ยุคอดีต มองวัฒนธรรมที่ค่อนข้าง Static) ดังนั้นเราต้องเข้าใจเข้าใจถึงฐานจากวัฒนธรรมของตนเอง และยอมรับถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมนั้นอาจเป็นเรื่องยากกับยุคสมัยในปัจจุบัน แต่เราจะควรระวังปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนและคนรุ่นใหม่ เข้าใจ เข้าถึง วัฒนธรรมของตนเอง สามารถปรับใช้กับวัฒนธรรมของไทยอย่างเหมาะสมและสมสมัยกับยุคโลกาภิวัตน์

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จริงที่สุด ดีที่สุด และงามที่สุด สำหรับกลุ่มนั้น ๆ และช่วงเวลานั้น ๆ ด้วยการรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาใช้โดยไม่รู้จักใช้

วิจารณ์ญาณในการเลือกอย่างเหมาะสม นอกจากทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งอาจเกิดปัญหากับผู้ใช้ได้อีก และข้าพเจ้าคิดต่างกับจากคำพูดที่กล่าววว่าวัฒนธรรมมีการถักทอที่สมบูรณ์แบบและเป็นตาข่ายที่ครอบคลุม (as perfectly woven, all-enmeshung web) ข้าพเจ้าคิดว่าวัฒนธรรมอาจจะเหมือนกันได้ โดยความเหมือนอาจเกิดจากลักษณะธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันเป็นผลให้มนุษย์มีการกระทำทางวัฒนธรรมโดยเหมือนกัน แต่ความหมายของการกระทำนั้นอาจแตกต่างกันก็ได้ ซึ่งไม่ได้เกิดมาจากการหักทอกันทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แบบ

การที่จะรับวัฒนธรรมใหม่มาใช้เหมาะสมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย กระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านสถาบันต่าง ๆ นับว่ามีส่วนช่วยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว ซึ่งสมาชิกทุกคนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากที่สุด และที่สำคัญอีกสถาบันหนึ่งคือสถาบันทางการศึกษา สร้างการศึกษาที่จะเชื่อมต่อสภาพสังคมไทยในอนาคตที่มีความก้าวหน้ามั่นคงและความเสมอภาค ต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคล ครอบครัว และการผูกพันกำลังกันเป็นชุมชนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปรับตัวได้กับสภาวะโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และสามารถรับข่าวสารใหม่ ๆ แล้วนำมาคิดและตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนสามารถผนึกกำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาไปสู่สภาพที่พึงประสงค์มุ่งส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมด้านกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม นับถือกันเพราะเงินและฐานะ พึ่งเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งของสังคมและวัฒนธรรม รับมือกระแสโลกาภิวัตน์

บทส่งท้าย

สุดท้ายนี้หากเราตั้งใจใฝ่ใจ เห็นคุณค่า และให้ความสำคัญในวัฒนธรรมของตนเองไม่ยกย่องและชื่นชมในวัฒนธรรมของผู้อื่นมากเกินไป ถ้าเป็นเช่นนี้กระแสโลกาภิวัตน์ก็ไม่สามารถทำลายฐานรากเดิมของวัฒนธรรมชุมชนเราได้ วัฒนธรรมในทุกพื้นที่ทุกสังคมบนโลกนี้ยังต้องรักษาความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมให้คงไว้ ไม่ใช่มีวัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วโลก เพราะสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั่วโลกไม่เหมือนกัน การมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นการสร้างทางเลือกแก่สมาชิกในชุมชนนั้นๆ ได้อีกทาง ในขณะที่เดียวกันโลกาภิวัตน์อาจจะช่วยเผยแพร่และส่งเสริมธำรงวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- วิเชียร ภัทการ. (2552) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2552 จาก www.Google.com
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. อปท กับวัฒนธรรมชุมชน สืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. มติชนสุดสัปดาห์ 12 มิถุนายน 2552
- ชมรวิรัช นาคทรัพย์. (2552) ครอบงำทางวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2552 จาก www.Google.com
- ชานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544) วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชนพลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ดนตรีประกอบเรือพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผศ.วิรัตน์ เลียงสมบูรณ์

เมื่อพูดถึงคำว่า "เรือพระ" หลายคนคงจะนึกไม่ออกว่าคืออะไร แต่หลายคนที่เคยได้มาท่ามกลางวัฒนธรรมที่อบอวลไปด้วยกลิ่นอายของพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเมืองที่เก่าแก่ มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนานอย่างเช่นจังหวัดนครศรีธรรมราช ก็คงจะพอนึกภาพออกได้บ้างว่า เรือพระ คืออะไร และมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างไร ในฐานะที่ผู้เขียนได้ใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมานานหลายสิบปี และได้มีโอกาสเห็นประเพณีนี้อย่างใกล้ชิด จึงมีความประสงค์จะแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับดนตรีเรือพระ รวมถึงประเพณีที่เกี่ยวข้องด้วย

ดนตรีเรือพระ เป็นกิจกรรมขั้นตอนหนึ่งในประเพณีชักพระ หรือลากพระของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจัดในช่วงวันออกพรรษา คือ แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ประเพณีนี้มีการสืบทอดมาแต่โบราณดังที่ปรากฏหลักฐานจากจดหมายเหตุของภิกษุจีนชื่อ อี้จิง (หงีจิง) ซึ่งจารึกผ่านนครศรีธรรมราชไปอินเดียเมื่อ พ.ศ. 1272 ว่ามีคนแห่แห่นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งออกจากวัด โดยประดิษฐานบนรถ แวดล้อมด้วยพระสงฆ์และฆราวาสหมู่ใหญ่ มีการตีกลองและบรรเลงดนตรีต่าง ๆ รวมทั้งมีการถวายของหอม ดอกไม้และเทียนชนิดต่าง ๆ ที่ทอแสงในกลางแดด นอกจากนี้ยังพบหลักฐานซึ่งเป็นภาพวาดประเพณีชักพระของเจมส์ โลว์ เมื่อ พ.ศ. 2367 ด้วย

ภาพประเพณีชักพระของชาวปักษ์ใต้จากสมุดภาพเจมส์ โลว์ พ.ศ. 2367 สมบัติของหอสมุดแห่งชาติอังกฤษ (ที่มา : ภูธร ภูมะธน, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช)